

Alka Obadić*

UDK 338.45:338.24:338.9

Izvorni znanstveni rad

INDUSTRIJSKA POLITIKA KAO DIO EKONOMSKE POLITIKE

Svrha autoričinog rada je pokušaj smjestiti industrijske politike u okvir ekonomske teorije i njezina primjena u tržišnim i tranzicijskim gospodarstvima. Autorica analizira i definira položaj industrijske politike u okviru cjelokupne ekonomske politike i ističe važnost mjera i instrumenata industrijske politike u pojedinim zemljama.

Uvodna promatranja

Industrijska je politika prije svega usmjerena na konkretno unapređivanje industrijskog rasta i efikasnosti i na stvaranje uvjeta za ostvarivanje ciljeva i zadaća industrijalizacije. Pritom je veoma važno da osnovni ciljevi industrijske politike budu ostvareni kompatibilno s ostalim ekonomskim razvojnim ciljevima društva. S obzirom na ekonomske razvojne ciljeve, dolazi se do zaključka da industrijska politika mora pridonijeti općem ekonomskom rastu, financijskoj stabilnosti, poboljšanju platne bilance, punoj zaposlenosti i općenito poboljšanju životnih uvjeta.

Može se zaključiti da je uspostavljanje i provođenje ciljeva industrijske politike veoma složen zadatak, koji podrazumijeva poduzimanje brojnih akcija na mnogim područjima. Važni su koordinacija i uključivanje velikog broja različitih institucija i organizacija i optimalno uspostavljanje svih mjera ekonomske politike. Primjena adekvatnih mjera i instrumenata industrijske politike mora pridonijeti povećanju efikasnosti industrije i njezinu bržem razvitku.

Ostvarivanje ciljeva industrijske politke u velikoj mjeri ovisi o tome djeluju li instrumenti stvarno u praksi. Važno je da instrumenti i procedure nisu previše komplicirani, da bi se poduzeća njima mogla jednostavno koristiti i da im njihova

---

* A. Obadić, magistar znanosti, asistent Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Članak primljen u uredništvo: 11. 05. 2001.

primjena ne bi izazivala velike dodatne troškove. Iz prakse je poznato da se u industrijskoj politici primjenjuje široki spektar instrumenata koji istovremeno moraju djelovati u smjeru realizacije različitih ciljeva. Događa se da instrumenti koji služe za ostvarenje jednog cilja negativno djeluju na ostvarivanje drugoga. Dosadašnja praksa pokazuje da gdje je god to moguće valja koristiti više instrumenata. Da bi se takvi i slični problemi mogli lakše riješiti, potrebno je u procesu kreiranja i provođenja industrijske politike obratiti pozornost na dvije stvari. Prvo, industrijska politika mora uvijek biti koordinirana na razini cijele nacionalne ekonomije. To ne znači da se time negira potreba za regionalnom industrijskom politikom, ali industrijska je politika toliko značajna, a istovremeno i složena, da bi njezina nekoordiniranost mogla dovesti do veoma nepovoljnih učinaka na cjelokupno gospodarstvo. Drugo, kreiranje i provođenje industrijske politike nije kratkoročna aktivnost, već je riječ o dugoročnom procesu.

Industrijska politika u okviru ekonomske teorije

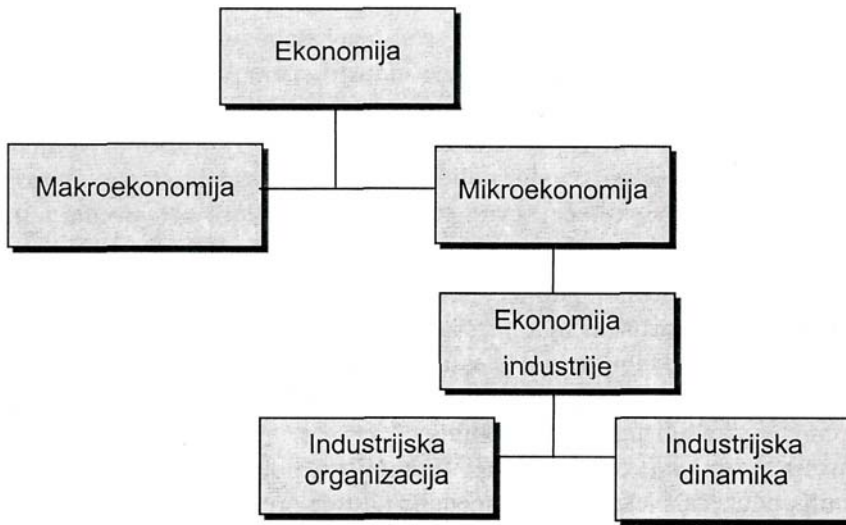
U okviru ekonomske teorije, rasprave o industrijskoj politici pripadaju području mikroekonomije, a unutar nje području ekonomike industrije. Ekonomika industrije najbolje se definira kao primjenjivanje mikroekonomske teorije u analizi poduzeća, tržišta i industrija (Ferguson, Ferguson, 1994, str.1). Industrijska ekonomija dijeli se na dvije grane. Prva, industrijska organizacija¹, bavi se strukturom industrije u određenom trenutku. Druga je industrijska dinamika, koja se usredotočuje na razvitak industrija u tijeku vremena. Njezina su osnovna zadaća strukturne promjene, a analiza se odnosi na dinamiku ponude, promjenu međusobne ovisnosti između poduzeća u vremenu, odlučujuće faktore tehnološke promjene i faktore koji pridonose tehnološkom progresu. Industrijska dinamika istražuje prilagođivanje ekonomije promjenama mikro- i makroekonomskih uvjeta na domaćoj i međunarodnoj razini. Na narednom grafikonu (vidjeti sliku 1.) prikazan je položaj industrijske politike u okviru ekonomske teorije.

---

¹ Industrijskom organizacijom, u svojim radovima o monopolskoj konkurenciji, prvi se počeo baviti Chamberlin u ranim tridesetima. Chamberlin, Edward Hastings (1899-1967), američki ekonomist, profesor ekonomike na Sveučilištu Harvard, jedan od autora teorije monopolističke konkurencije. Pripada tada skupini mladih ekonomista (J. Robinson, R. Harrod, R. Triffin) koja je u tridesetim godinama izrazila nezadovoljstvo prema tradicionalnom odvajanju konkurencije i monopola u analizi gospodarskog sustava. U stvarnom su životu česte situacije u kojima se konkurencija i monopol prepliću, prožimaju i nadopunjuju, stoga je potrebna sinteza teorija o tim gospodarskim stanjima. Novoj teoriji, koja pokušava pružiti tu sintezu, Chamberlin daje naziv monopolistička konkurencija.

Slika 1:

POLOŽAJ INDUSTRIJSKE POLITIKE U OKVIRU EKONOMSKE TEORIJE

*Struktura industrije
u određenom
trenutku*

Strukturne promjene:
- dinamika ponude
- ovisnost među poduzećima
- tehnološke promjene
- industrijska politika

Izvor: C. D. Walser, 1999.

Pod industrijskom se politikom podrazumijeva strategija koju je oblikovala i pokrenula država, a obuhvaća mehanizam kojim se mogu koordinirati, promatrati i procijeniti odluke vezane uz alokaciju resursa u ekonomiji i direktnim i indirektnim mjerama utjecati na statičnu alokaciju resursa unutar i između ekonomskih sektora (Walser, 1999., str. 22). Općenito, industrijska se politika može definirati kao bilo koja politika koja utječe na industrijsku aktivnost.

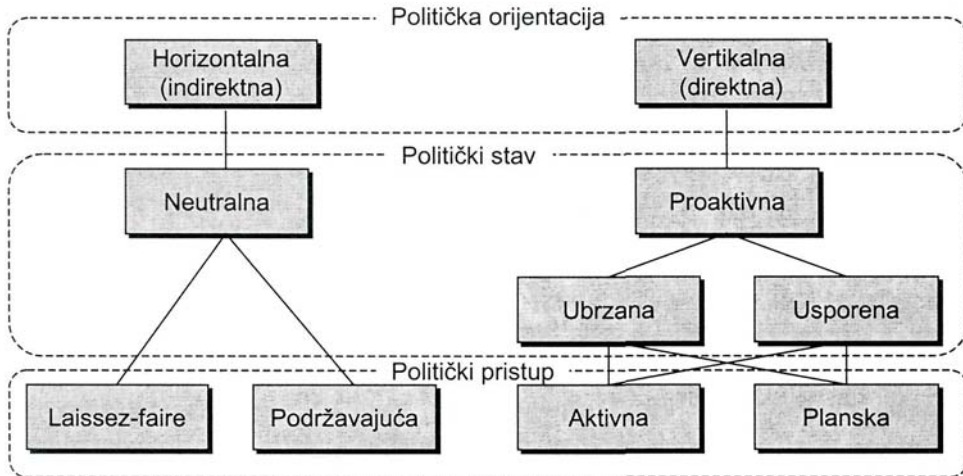
Orijentacija industrijske politike

Ovisno o svojoj orijentaciji industrijska politika može biti: horizontalna (indirektna ili neutralna) i vertikalna (direktna ili proaktivna). Horizontalna industrijska politika prepušta specifičan unutar- i međuindustrijski razvitak tržištu, tražeći poboljšanje funkcioniranja tržišta. U to se ubraja i slobodno tržišno djelovanje, ali i pristup pomoći i potpore. Horizontalne industrijske politike danas su posebno popularne i propagira ih OECDa. Primjerene su politike one koje ohrabruju tehnološke inovacije i širenje, pa povećavaju proizvodnost i investicije, uključujući i infrastrukturu. Takve horizontalne politike osiguravaju stabilno makroekonomsko okruženje, realan devizni tečaj, čvrst sustav obrazovanja i obučavanja i snažan napredak istraživanja i razvitka unutar pojedinih poduzeća (OECD, 1995., str. 19).

Vertikalne industrijske politike, sa druge strane, teže razvitku pojedinih industrija ili cijelih industrijskih sektora. Na taj se način država direktno sukobljuje s tržištem i pokušava djelomično ili čak u potpunosti zamijeniti djelovanje tržišnog mehanizma. Zbog strukturnih je promjena, potrebno učiniti razliku između ubrzanih i usporenih vertikalnih industrijskih politika. Ubrzane politike nastoje ubrzati proces strukturnih promjena, osiguravajući financijsku potporu većini potencijalno uspješnih poduzeća. Neke državne agencije nastoje prepoznati takva poduzeća ili industrijske sektore (tzv. "sunrise industries"), jer će prema njihovim procjenama na takvim poduzećima počivati buduća konkurentna prednost cijelog gospodarstva. Jednom, kada su takvi "pobjednici" izabrani, njihov se razvitak stimulira različitim sredstvima (od kredita pod posebnim uvjetima, do državnih nabavnih mjera). Usporene vertikalne industrijske politike, sa druge strane, nastoje usporiti, ili čak spriječiti, strukturne promjene. Takvom politikom održavaju se industrije od "strateškog nacionalnog interesa", na primjer, njemačka brodogradnja ili američka avio industrija, koje bez državne potpore ne bi same preživjele na konkurentskom tržištu. I aktivan i planski pristup primarno su vertikalno orijentirane industrijske politike, što se može vidjeti i na shematskom prikazu (vidjeti sliku 2). Navedena razlika između horizontalno i vertikalno orijentiranih industrijskih politika uglavnom je analitičke prirode, jer u stvarnosti strategija industrijske politike obično obuhvaća kombinaciju horizontalnih i vertikalnih instrumenata.

Slika 2:

DJELOVANJE INDUSTRIJSKIH POLITIKA

Walser, 1999, str. 28.

Industrijska politika u okviru ekonomske politike

Industrijsku politiku okružuje cijeli niz ekonomskih politika. One se preklapaju na različite načine i ponekad je teško povući pravu granicu između njih. No, bilo bi previše smatrati industrijsku politiku sinonimom ekonomske politike. Primjerenom definicijom, smatram definiciju C.D. Walsera, koji ističe da industrijska politika uključuje državno oblikovane mjere koje se primjenjuju u industrijskom sektoru, da bi se postigli specifični ciljevi pojedinih grana (Walser, 1999., str. 23).

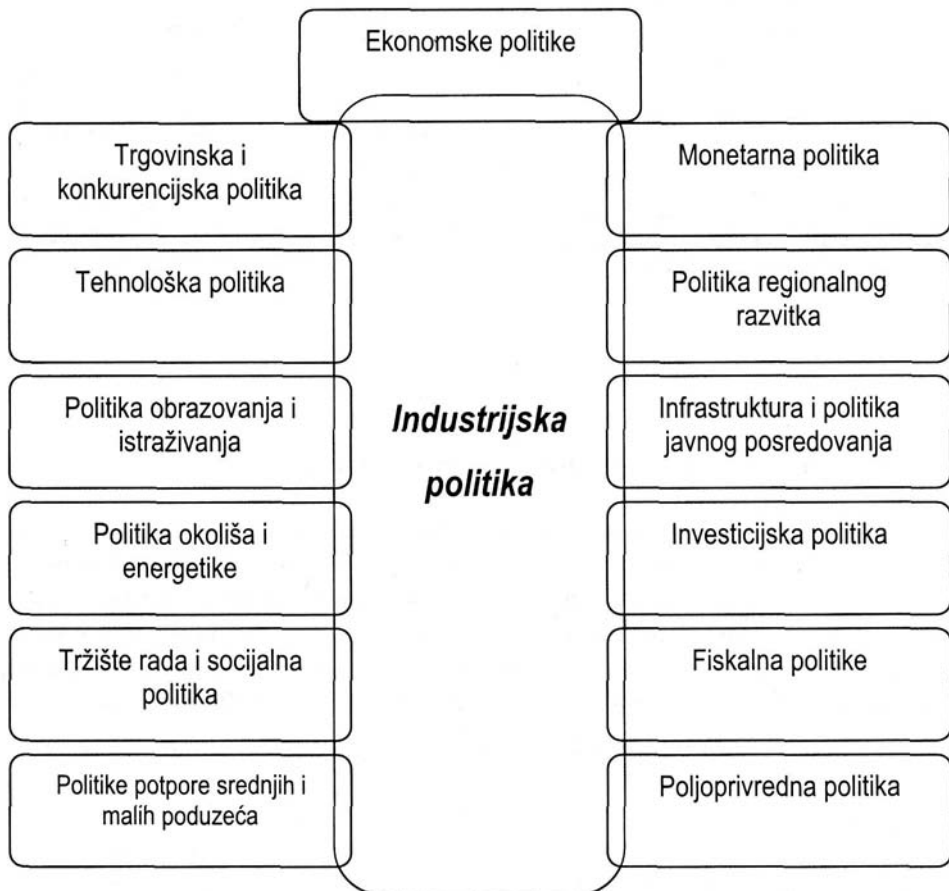
Takav je pristup industrijskoj politici dovoljno širok da omogući cijeli niz državnih intervencija bez obzira jesu li one dio ukupne političke strategije ili su samo privremene. Kao što je istaknuto, granica između industrijske politike i drugih područja ekonomske politike često je nejasna. Industrijska politika kao srednja politika (mesopolicy)² međusobno je povezana i preklapa se sa drugim politikama na različite načine. Industrijska politika primjenjuje brojne instrumente, koji ako se samostalno koriste zapadaju u drugo područje ekonomske politike. Na slici koja

² Djeluje na srednjoj ("medium") agregatnoj razini i u uskoj je korelaciji s mikro i makrorazinom.

slijedi mogu se vidjeti glavna područja ekonomske politike s kojima je povezana industrijska politika (vidjeti sliku 3). Možemo primijetiti da svaka manja promjena bilo koje ekonomske politike više ili manje utječe na promjene u okviru industrijske politike.

Slika 3:

INDUSTRIJSKA POLITIKA KAO DIO PREKLAPAJUĆIH PODRUČJA
EKONOMSKE POLITIKE

Izvor: Walser prema Holzem, 1995.

Postoji mišljenje koje ističe da je cjelokupna ekonomska politika industrijska politika, jer u stvarnosti sve ekonomske odluke koje donosi vlada utječu na stanje u industriji. Tako će, na primjer, promjene poreza, kamatnih stopa ili carina imati veći ili manji utjecaj na industriju (Atkinson, Baker, Milward, 1996., str. 57).

U okviru ekonomske politike, industrijska politika može imati tzv. pozitivan i negativan pristup. Pozitivan pristup odnosi se na poticanje novih industrija ili novih proizvoda i procesa, a negativan pristup napušta zastarjele resurse i tehnologije iz pojedinih proizvodnji. U stvarnosti upravo takvi opadajući industrijski sektori traže dodatnu pomoć od države koja bi im pomogla u nabavljanju nove opreme i održavanju zaposlenosti. U takvim je situacijama industrijska politika u praksi povezana s brojnim segmentima ekonomske politike, kao što se može vidjeti iz slike 3. U konkretnom slučaju koji smo naveli industrijska je politika u uskoj vezi s: konkurencijskom politikom, politikom državnih nabava - državne kupnje mogu stimulirati nove inovacije i na taj način pomoći industrijama koje su u opadajućem stadiju, obrazovanjem i obučavanjem, stimuliranjem novih tehnologija i istraživanjem i razvojem, dodatnim financiranjem industrije, regionalnom i urbanom politikom (Atkinson, Baker, Milward, 1996., str. 57).

Ekonomska politika podrazumijeva svjesno djelovanje države i društva u gospodarskoj sferi ukupnog života, rada i razvitka. Obuhvaća praktičnu aktivnost s nizom mjera i instrumenata u reguliranju gospodarskog života koju provodi država i drugi subjekti u ostvarivanju odabranih ciljeva razvoja.

Ciljevi ekonomske politike izvode se iz koncepcije razvoja, što znači iz osnovnog projekta razvoja nekog društva, ali i iz ekonomske teorije i ekonomskih značajki konkretnog gospodarstva. Oni mogu biti pretežno kratkoročni (puna zaposlenost, stabilnost cijena) ili pretežno dugoročni (ekspanzija proizvodnje - privredni rast, poboljšanje alokacije faktora proizvodnje, zadovoljenje kolektivnih potreba, poboljšanje u raspodjeli dohotka i bogatstva, zaštita i stimuliranje razvitka pojedinih područja i grana privrede i dr.). Prilikom ostvarivanja utvrđenih ciljeva ekonomska se politika služi određenim sredstvima, instrumentima i mjerama. Tako, na primjer sredstvo za ostvarivanje određenog cilja može biti monetarna politika koja se koristi većim brojem instrumenata, a najčešći je kamatna stopa. Važno je napomenuti da se kod pojedinih autora, a osobito u praksi i u široj javnosti pojmovima sredstvo, instrument i mjera ekonomske politike često koriste i kao sinonimima (Crkvenac, 1997., str. 14).

Sredstva, instrumenti i mjere ekonomske politike svrstavaju se prema područjima u pet skupina: (1) monetarne politike, (2) fiskalne politike, (3) politike ekonomskih odnosa s inozemstvom (vanjskotrgovinske i devizne politike), (4) politike dohotka i (5) politike cijena.

Postoji i šesta skupina u koju svrstavamo sva sredstva, instrumente, mjere i različite propise koji ne pripadaju nekoj od navedenih pet skupina, a izravnim

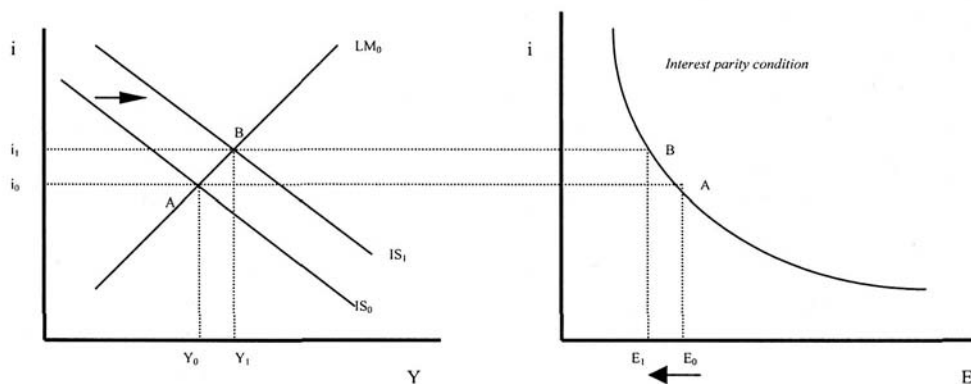
oblicima kontrole ili na druge načine utječu na makroekonomske uvjete poslovanja gospodarskih subjekata. Sredstava, a posebno instrumenata i mjera ekonomske politike mnogo je više nego ciljeva. Povrh toga većina ciljeva ima univerzalno značenje (npr. povećanje blagostanja i druga) i manje se razlikuju u vremenu i pojedinim državama nego instrumenti i mjere ekonomske politike.

U daljoj analitičkoj inovaciji primijenili smo već poznati standardni IS-LM i AS-AD modele u okviru industrijske politike, da bi se potvrdili veoma uska povezanost pojedinih ekonomskih politika i same industrijske politike. Odnosno, cilj je pokazati složenost primjene vertikalnih industrijskih politika primjena kojih za sobom automatski uključuje čitav niz ostalih ekonomskih politika (fiskalna, monetarna, politika odnosa s inozemstvom, tržište rada i dr.).

Poticanje pojedinih industrija, tj. provođenje vertikalne industrijske politike, nemoguće je zamisliti bez povećanja državne potrošnje (G). Sve to uvjetuje fiskalnu ekspanziju (vidi sliku 4).

Slika 4:

UTJECAJ PORASTA DRŽAVNE POTROŠNJE U OTVORENOJ EKONOMIJI

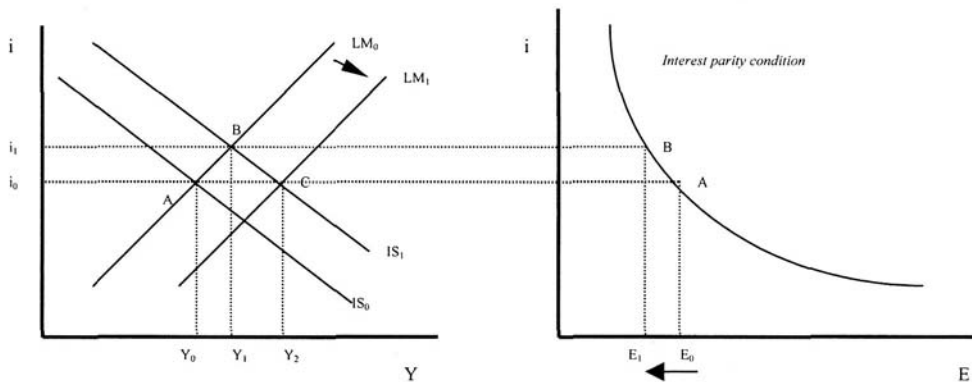
Porast državne potrošnje (G) dovodi do porasta potražnje, a to uzrokuje porast outputa (sa Y_0 na Y_1). Porast outputa utječe na porast potražnje za novcem, koja čini pritisak na domaće kamatne stope. Kamatne stope rastu sa i_0 na i_1 , pa se pomičemo iz točke A u točku B. Porast kamatne stope dovodi do smanjenja deviznog tečaja sa E_0 na E_1 (kao što se može vidjeti u desnom dijelu grafikona 4), odnosno do aprecijacije domaće valute. Zbog aprecijacije, domaća roba postaje relativno skuplja u odnosu na stranu, pa se smanjuje neto izvoz (NX). Tako porast budžetske potrošnje utječe na rast kamatnih stopa i na pogoršanje trgovinske bilance.

Takva situacija u svakom slučaju nije pozitivna, jer, osim što je pogoršana trgovinska bilanca, zbog porasta kamatnih stopa opadaju i investicije. Stoga nije dovoljno voditi proaktivne politike samo na strani fiskalne politike, već je, da bi se izbjegli rast kamatnih stopa (i) i aprecijacija, potrebno provesti i ekspanzivnu monetarnu politiku (vidi sliku 5).

Slika 5:

PROAKTIVNA MONETARNA I FISKALNA POLITIKA
U OTVORENOJ EKONOMIJI

Zbog monetarne se ekspanzije LM-krivulja pomiče udesno, pa se ravnoteža pomiče iz točke B u točku C. U točki C kamatna stopa i i tečaj ostaju nepromijenjeni (tj. ostaju na istoj razini kao i u početnoj točki ravnoteže - A). Što se događa s ostalim komponentama potražnje? Zbog porasta dohotka (Y), rastu osobna potrošnja (C), investicije (I) i državna potrošnja (G). Neto izvoz ovisi o domaćem outputu, o stranom outputu i i o deviznom tečaju: $NX = NX(Y, Y^*, E)$. Ako ne dođe do porasta izvoza (X), koji ovisi o veličini outputa u inozemstvu, jer je E ostao nepromijenjen, tada će doći do smanjenja neto izvoza (NX), jer zbog porasta domaćeg dohotka (Y) dolazi do porasta uvoza (Q).

Naravno, cilj proaktivnih, odnosno vertikalnih, politika potpuno je suprotan. Njima se nastoji postići porast izvoza (X). U okviru ubrzane proaktivne industrijske politike uvijek se nastoji osigurati financijska potpora većini obećavajućih poduzeća o kojima će ovisiti buduća konkurentna prednost cijelog gospodarstva. Da bi se osigurao porast izvoza (X), potrebno je voditi selektivnu bankarsku politiku tipa - masu kredita vezati uz izvozne poslove.

Za dalju analizu potrebno je uvođenje AS-AD modela (Blanchard, 2000):

$$\text{AS - relacija: } Y = Y(P^e, u, z) \quad (1)$$

(+, -, +)

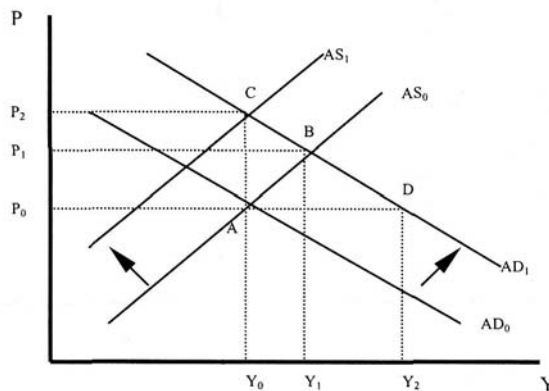
$$\text{AD - relacija: } Y = Y(M/P, G, T) \quad (2)$$

(+, +, -)

Zbog ekspanzivne fiskalne i monetarne politike krivulja agregatne potražnje pomiče se udesno (vidi sliku 6).

Slika 6:

EFEKT MONETARNE EKSPANZIJE

Porast novca dovodi do porasta M/P i outputa (Y). Krivulja agregatne potražnje pomiče se iz AD_0 na AD_1 , a ravnoteža se pomiče iz točke A u točku B. Uz porast outputa, rastu i cijene. Porast cijena (P) umanjuje efekte monetarne ekspanzije, jer nakon 1-2 godine porast cijena (P) uzrokuje opadanje $\frac{M}{P}$. Zbog porasta cijena i inflatornog očekivanja ($\uparrow P^e$) radnici traže više nominalne nadnice, pa to dovodi do još viših cijena. AS-krivulja pomiče se prema gore, pa se ekonomija kreće uzduž AD_1 , sve dok iz točke B ne dođemo u točku C.

Budući da proaktivnim politikama nije interes doći u toču C, gdje je razina cijena veoma visoka i gdje se ponovo nalazimo na početnoj razini outputa, već u točku D, gdje se nalazimo na početnoj razini cijene (P) i na razini outputa (Y_2). Da bi se to postiglo, moramo djelovati na AS-krivulju, tj. na proizvodnju (vidi sliku 7.). U interesu je smanjivanje troškova proizvodnje, da bismo postali izvozno konkurentni. Budući da je relacija agregatne ponude (5) izvedena iz ravnoteže na tržištu rada (3) i (4):

$$W = P^e F(u, z) \quad (3)$$

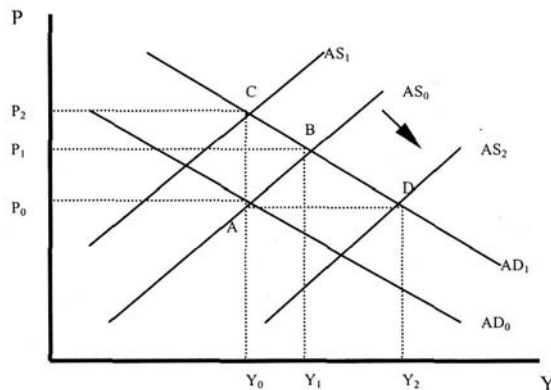
$$P = (1 + \mu)W \quad (4)$$

$$P = P^e (1 + \mu) F \left(1 - \frac{Y}{L}, z \right) \quad (5)$$

u interesu nam je utjecati na smanjenje marže (μ) i na smanjenje (z) - smanjivanje naknada za nezaposlene.

Slika 7:

POTICANJE RASTA PROIZVODNJE UZ ZADRŽAVANJE ISTIH CIJENA

Postavlja se pitanje kako to postići? Da bi se to postiglo, država mora u okviru svoje proaktivne politike, osim već navedenih instrumenata, dio svoga povećanja G usmjeriti na osnivanje agencije za zaštitu tržišnog natjecanja. Potrebno je zabraniti formiranje monopola i težiti postizanju savršeno konkurentnog tržišta, tj. pokušati težiti situaciji u kojoj je $P=MC$ i $\mu=0$. Na taj se način postiže i bolja konkurentnost na stranom tržištu, pa je zagarantiran bolji izvoz.

Plasmane banaka valja uvijek nastojati plasirati među nekoliko međusobnih konkurenata i izvoznika (ako je to moguće), a ako nije, onda monopoliste postepeno sve više izlagati međunarodnoj konkurenciji, poželjno kroz izvoz (a ne primarno na domaćem tržištu).

U konačnici, navedeno djelovanje vertikalne industrijske politike ima utjecaja i na prirodnu stopu nezaposlenosti (u_n), na prirodnu razinu zaposlenosti (N_n) i na prirodnu razinu ouptuta (Y_n). Ovom je analizom pokazana sva složenost primjene industrijske politike koja uključuje cjelokupan policy-mix.

Primjena industrijske politike u praksi

Industrijska politika u zemljama Europske unije

Promatranje razvitka industrijske politike u Europskoj uniji zanimljivo je pratiti zbog više razloga. Kao prvo, radi se o primjeru velike ekonomske i političke unije u kojoj se prelamaju brojni različiti politički i ekonomski interesi zemalja članica. No, i u tako snažnoj gospodarskoj uniji također postoje veoma raznoliki regionalni i nacionalni interesi. Zanimljivo je pokazati kako EU kao nadnacionalna zajednica u tako raznolikim uvjetima uspijeva uskladiti i provesti jedinstvenu industrijsku politiku i prilagoditi je različitim nacionalnim interesima. Drugo, Europska je unija zajednica članom koje žele postati sve istočnoeuropske tranzicijske zemlje u doglednoj budućnosti, pa je stoga važno pažljivo proučiti u kojem se smjeru razvija njezina industrijska politika.

Prvi korak prema europskom ujedinjenju bilo je usvajanje Pariškog ugovora (Treaty of Paris) godine 1951., potpisale su ga Belgija, Francuska, Njemačka, Nizozemska, Italija i Luksemburg. Upravo potpisivanjem toga Ugovora započinje i industrijska politika Unije, kada je osnovana Europska zajednica za ugljen i čelik³, njezin je zadatak bio poticati slobodan protok dobara (ugljena, željezne rudače i čelika), radne snage i kapitala i osigurati financijsku pomoć za dodatno obrazovanje i prekvalifikaciju radnika. Smatralo se da ugljen i čelik kao osnovne sirovine u ono vrijeme, potrebne među ostalim i ratnoj industriji, valja staviti pod međunarodnu kontrolu. Pariški ugovor bio je prvi pravni instrument zaključen u sklopu pravne regulacije Europskih zajednica. Tim su ugovorom po prvi put stvoreni nadnacionalni organi za to ekonomsko područje, koji su imali veći utjecaj nego pojedini državni organi (Weidenfeld, Wessels, 1997.).

Europska zajednica za ugljen i čelik dobila je zadatak da dogovara minimalne cijene i kvote, da bi se u recesiji stabiliziralo tržište ugljena, željeza i čelika. Taj Ugovor predstavlja početke provođenja industrijske politike u tadašnjoj Zajednici. Nakon toga, Rimskim ugovorom godine 1957. osnovana je i Europska zajednica za atomsku energiju⁴ kojom se predviđa dogovaranje o smještaju atomskih pogona unutar Unije. Rimski ugovor osigurao je opći okvir za vođenje industrijske politike Unije, koji je zasnovan na ovim područjima (Bollino, 1995.): u integraciji i kooperaciji između zemalja članica; u razvitku konkurencijske politike - zabrana monopola i provođenje restriktivnih politika; u tehnološkoj politici - utvrđena su glavna područja tehnološkog razvitka nuklearna energija, promet i telekomunikacije, kompjutorski softvari, zrakoplovna industrija, zaštita okoliša, planiranje gradova i odlaganje radioaktivnog otpada; u slobodnoj trgovini između zemalja članica.

³ Europska zajednica za ugljen i čelik - European Coal and Steel Community - ECSC.

⁴ Europska zajednica za atomsku energiju - European Atomic Energy Community - EURATOM.

Tek u drugoj polovini šezdesetih industrijska politika Unije počela je dobivati ozbiljnije obrise i razvijati se usporedno s nacionalnim politikama. U sedamdesetim se godinama javlja kriza izazvana naftnim šokom, pa su u tome razdoblju zemlje bile prije svega zaokupljene vlastitim gospodarstvom. Nakon oporavka od naftnog šoka, oko sredine osamdesetih godina ponovo oživljava svijest o potrebi primjene zajedničke industrijske politike Unije. Godine 1987. donesen je ključni dokument koji obilježava cjelokupnu ekonomsku politiku Unije u kasnim osamdesetim godinama: Jedinstveni europski akt (Single European Act). Taj je akt predstavljao poseban zaokret u pristupu industrijskoj politici Unije. Značio je prijelaz od modela centralizirane državne intervencije u Uniji, u kojem je Europska komisija predstavljala centralno birokratsko tijelo, prema novom modelu koji se zasniva na kooperaciji različitih nacionalnih i lokalnih administracija od kojih svaka ima mogućnost donositi i provoditi mjere, ali mjere koje moraju biti u suglasju s onima što ih provode ostale razine administracije. Novi pristup razvitku industrijske politike Unije, u kojem je značenje pridodano regijama, poprima, zapravo, obilježja regionalne razvojne politike. Dakle, nov pristup industrijskoj politici znači napuštanje stare prakse kada su nacionalne vlade davale pomoć pojedinačnim poduzećima da bi se umanjile strukturne neravnoteže.

U devedesetim godinama industrijska politika Europske unije dobiva potpuno novo obilježje. Široko je prihvaćeno mišljenje te izolacija gospodarstva vodi u stagnaciju i da liberalizacija tržišta pomaže poduzećima da ostanu konkurentna u uvjetima povećane globalizacije svjetskog tržišta. Tako u posljednjim godinama konkurentnost postaje osnovnim obilježjem industrijske politike Unije. Stoga je godine 1991. Europska komisija donijela dokument "An Industrial Policy in an Open and Competitive Environment" u kojem je prikazala nov pristup industrijskoj politici, u konkurentskom okruženju (Commission of the European Communities, 1991). Taj dokument, u kojem su dani principi novog europskog pristupa industrijskoj politici poznat je kao "Bangemann-ov prijedlog"⁵ (Walser, 1999., str. 109). Bangemanovim prijedlogom predstavljena su osnovna načela suvremene industrijske politike Unije, kojima je naglašeno da na osnovi horizontalnog pristupa industrijskoj politici (tj. korištenjem mjera koje potpomažu razvitak ključnih inputa: rada, kapitala, infrastrukture, razvitka i istraživanja) državne vlasti moraju: stvoriti stabilno okruženje kao pretpostavku za aktivnu industrijsku politiku, olakšati potrebne strukturne promjene, osigurati što potpunije funkcioniranje tržišta.

Da bi se industrijska politika mogla razvijati u otvorenom i konkurentskom okruženju, potrebni su određeni preduvjeti. Ponajprije je važno stabilno makroekonomsko okruženje u kojem su mogući stalan rast proizvodnje i stvaranje do-

---

⁵ Prijedlog je dobio ime prema Martinu Bangemannu, povjereniku odgovornom za unutarnje tržišne odnose. Vidjeti Bangemann (1992) Meeting the Global Challenge: Establishing a Successful European Industrial Policy, London: Kogan Page.

voljnog broja radnih mjesta. Drugo, za efikasno je funkcioniranje tržišta prijeko potrebno konkurentsko okruženje. Konkurencijska politika mora spriječiti nekonkurentnu praksu, a državne subvencije moraju biti kontrolirane. Treće, potrebno je osigurati visoku razinu obrazovane radne snage, da bi se moglo konkurirati na budućim visoko tehnološkim tržištima. Četvrto, da bi se svladao proces prilagodbe u mjerama europske industrijske politike, potrebno je uspostaviti ekonomsku i socijalnu koheziju u Uniji. Konačno, visoki standardi zaštite okoliša moraju osigurati dugotrajan održivi razvitak.

Bangemannov prijedlog ističe dva osnovna faktora koja bi morala imati katalizatorske efekte na industrijsku promjenu. Prvi i najvažniji katalizator jest europsko jedinstveno tržište. Očekuje se da će usklađivanje tehničkih standarda, otvaranje domaćih tržišta međunarodnoj konkurenciji i nastanak pravednog zakonskog okvira pozitivno utjecati na razvitak europskih poduzeća. Drugi je katalizator režim otvorenog tržišta, koji se oslanja na strogo primjenjivanje pravila međunarodnih trgovinskih sporazuma (GATT, WTO).

Osim osnovnih preduvjeta i katalizatora, ključni su instrumenti europske industrijske politike i akceleratori, koji ubrzavaju proces industrijskog prilagođivanja. Prvi je takav instrument unapređenje tehnološke sposobnosti i kapaciteta industrije. To zahtijeva užu suradnju između poduzeća, države i istraživačkih instituta, da bi se poboljšao okvir za istraživanje i razvitak. Aktivna inovativna politika utjecat će na ubrzavanje i na širenje rezultata istraživanja, a državne će nabave poticati napredne tehnologije. Drugi akcelerator čini dinamička politika malih i srednjih poduzeća, koja imaju ključnu ulogu u procesu strukturnog prilagođivanja zbog svoje visoke fleksibilnosti. Treći je akcelerator politika tržišta rada, koja se usredotočuje na poboljšanje zapošljavanja ljudskih resursa i na olakšavanje uvođenja novih radnih metoda i primjerenih shema obučavanja. Konačno, industrijska politika mora poboljšati uvjete za razvitak poslovnih usluga, posebno financijskih usluga. Tablica koja slijedi sumira sve navedene ključne elemente europske industrijske politike (vidjeti tablicu 1.).

Tablica 1.

KLJUČNI ELEMENTI EUROPSKE INDUSTRIJSKE POLITIKE

I. PREDUVJETI	II. KATALIZATORI	III. AKCELERATORI
☐ makroekonomska stabilnost stabilnost	☐ jedinstveno tržište	☐ istraživanje i razvitak, inovacije i tehnologija
☐ konkurentnost	☐ trgovinska politika	☐ mala i srednja poduzeća
☐ visoka razina obrazovanja		☐ obrazovanje i obučavanje
☐ ekonomska i socijalna kohezija		☐ poslovne usluge
☐ zaštita okoliša		

Izvor: Commission of the European Communities, (1991), str. 25.

Ukupan pristup industrijskoj politici Europske unije najbolje se može vidjeti na tablici (vidjeti tablicu 2).

Tablica 2.

PRISTUP INDUSTRIJSKOJ POLITICI EUROPSKE UNIJE

“Industrijska politika u otvorenom i konkurentnom okruženju”: jačanje konkurentnosti europske industrije na svjetskom tržištu strukturnim prilagođivanjem

Horizontalne mjere industrijske politike

- ◆ konkurencijska politika
- ◆ trgovinska politika

- ◆ regionalna politika
- ◆ tržište rada i socijalna politika
- ◆ politika obrazovanja i obučavanja
- ◆ infrastrukturna politika
- ◆ istraživanje i razvitak
- ◆ politika malih i srednjih poduzeća
- ◆ politika okoliša

Institucijski aspekti

- ◆ jedinstveno tržište
- ◆ deregulacija
- ◆ socijalni dijalog
- ◆ institucionalno stapanje industrijskih politika
- ◆ industrijska suradnja

Vertikalne/sektorske mjere industrijske politike

Ubrzana	Usporena
◆ informacijske tehnologije	◆ avionska industrija
◆ biotehnologija	◆ čelik
	◆ tekstil
	◆ brodogradnja

Izvor: Commission of the European Communities, (1991).

U usporedbi s protekla dva desetljeća, u devedesetim godinama Europska unija najviše pažnje pridaje mjerama horizontalne industrijske politike. Prioritet daje inicijativama privatnog sektora, da bi pokušala stvoriti povoljno okruženje za industrijski rast. Osnovni cilj industrijske politike Europske unije jest ojačati konkurentnost europske industrije na svjetskom tržištu ubrzanjem procesa strukturnog prilagođivanja. Pritom Komisija ima ulogu katalizatora i inovativnog prethodnika u suradnji s industrijom.

Usprkos sve većem naglašavanju horizontalnih mjera industrijske politike, Europska industrijska politika još uvijek ima jak utjecaj elemenata vertikalnih ili strukturnih mjera. Tako postoje dvije proaktivne grane u okviru industrijske politike Unije. U slučaju tzv. "sunset industries" (zalazećih industrija), kao što su proizvodnja čelika, tekstila i dr., zadatak je Unije usporiti brzinu prilagođivanja. Smatra se da su te industrije politički preosjetljive, a da bi se njihov razvitak u potpunosti prepustio djelovanju tržišta. Mjere industrijske politike imaju ulogu da produže proces strukturnih promjena i tako ublaže njihov negativan utjecaj. Sa druge strane, Europska unija nastoji aktivno potaknuti razvitak tzv. "sunrise industries" (izlazećih industrija) kao što su razvitak informacijske tehnologije i biotehnologije. U tom slučaju mjere industrijske politike nastoje ubrzati proces strukturnih promjena (Walser, 1999., str. 115).

Industrijska politika u zemljama istočne Azije

Zemlje istočne i jugoistočne Azije pokazale su najveći rast nakon godine 1960., a do godine 1980. Istočna je Azija postala novo industrijsko središte u svjetskoj ekonomiji. Njihov se streloviti rast odvijao istovremeno u okviru značajnih strukturnih promjena njihovih ekonomija, u kojima je sve veći udio imao sektor industrijske proizvodnje (više od 1/4 BDP stvara se u okviru industrijske proizvodnje). Industrijska je proizvodnja uspješno unaprijeđena od jednostavne radno intenzivne, prema složenijoj stručnoj i intenzivnoj. Proces restrukturiranja istočno azijskih NIE⁶ bio je izuzetno uspješan, pa su samo dva desetljeća nakon njihova početnog uzleta oko sredine šezdesetih ušle u prvih deset zemalja "kluba svjetskih inovatora". Na svršetku, osamdesetih brojna korejska i tajvanska poduzeća postaju jednakopravni partneri američkim, europskim i japanskim multinacionalnim kompanijama u razvijanju novih tehnologija.

Uspješan razvitak istočnoazijskih zemalja karakteriziraju povijesno nezamćene stope rasta, koje prati impresivno ukupno poboljšanje životnog standarda. Dolazi do snažnog porasta dohotka po stanovniku, do pravednije raspodjele dohotka,

---

⁶ NIE - Newly Industrialising Economies - novoindustrijalizirane ekonomije. Izraz istočno azijske NIE u nastavku označuje Hong Kong, Južnu Koreju, Singapur i Tajvan.

a društveni razvojni indikatori (npr. stopa smrtnosti dojenčadi, očekivano trajanje života i stopa pismenosti odraslih) počinju se približavati razvijenoj svijetu. Opravdano je tvrditi da je industrijska politika istočnoazijskih NIE jedan od najvažnijih elemenata njihova uspješnog razvojnog procesa. Upravo je stoga veoma važna analiza njihova industrijskog razvitka, da bi se na osnovi toga iskustva izvukle pouke za razvitak istočnoeuropskih tranzicijskih zemalja. Pokušaj da tranzicijske zemlje nauče nešto iz iskustva istočnoazijskih NIE, ne znači da one mogu sasvim preuzeti njihove politike i institucionalno uređenje (Walser, 1999., str. 120). Na isti su način istočnoazijske NIE učile iz iskustva susjednog Japana i ostalih razvijenih zemalja, kada su započinjale svoj snažan proces industrijalizacije i strukturnih promjena, kojima je bio cilj što prije sustići razvijene zemlje. Čini se, da su otvorenost i odlučnost da se uči od drugih jedan od ključnih faktora stvaranja istočnoazijskoga čuda. Tako bi istočnoeuropske zemlje morale primijeniti to iskustvo i prihvatiti istočnoazijski primjer kao jedan od izvora za stvaranje uspješne ekonomske i industrijske politike.

Studija Svjetske banke o "istočnoazijskom čudu" smatra da su za njihov razvitak značajne tri osnovice: 1) makroekonomska stabilnost, (2) selektivna otvorenost i (3) investiranje u ljudski kapital. Upravo na tim osnovama počiva čudo istočnoazijskog uspjeha (Svjetska banka, 1993.).

- (1) Makroekonomska stabilnost - prijeko je potrebna za brzi ekonomski rast. Vlade istočnoazijskih zemalja uspješno su obuzdale inflaciju promišljenom fiskalnom i monetarnom kontrolom. Makroekonomska stabilnost odražavala se u niskoj inflaciji, u visokoj prinudnoj štednji - instrumenti štednje dostupni svim segmentima društva po niskim transakcijskim troškovima, stroga kontrola i visoke kamatne stope na potrošačke kredite, visoki porezi na luksuzna dobra, neuobičajeno visoka javna štednja, a najveći je dio ukupne štednje ostao u okviru domaćeg financijskog sustava. Ta je štednja financirala investicije i činila je osnovni pokretač rasta. Između godina 1960. i 1990. stope investicija prosječno su iznosile oko 20% BDP.
- (2) Otvorenost novointustrijaliziranih ekonomija naveden je kamen temeljac njihova ekonomskog uspjeha. Pri čemu je važno naglasiti da je njihova otvorenost na neki način selektivna, jer njihov trgovinski režim karakterizira unapređenje i podupiranje izvoza, ali, sa druge strane, postoji velika uvozna zaštita. Za vrijeme ubrzanog razdoblja rasta, one su apsorbirale stranu tehnologiju uz pomoć licenci i uvoza različitih modernih strojeva, pa su dalje unaprijedili stranu tehnologiju. Na taj su način istočnoazijske NIE uspjele prevladati svoju početnu tehnološku zaostalost i uspješno unaprijediti svoju industriju.
- (3) Investiranje u ljudski kapital posljednja je osnovica koja čini osnovu uspjeha istočnoazijskih ekonomija. Vlade istočnoazijskih NIE neprestano su unapre-

divale i poticale obrazovanje, a posebno osnovno i srednje obrazovanje. Stoga je osnovno obrazovanje svuda rano započinjalo, pismenost je bila na visokoj razini, a razina znanja bila je mnogo viša nego u ostalim zemljama u razvoju. Mnogo se ulagalo u ljudski kapital, jer su samo na taj način u relativno kratkom vremenskom razdoblju istočnoazijske zemlje mogle u tehničkom smislu dostići napredne industrijske zemlje.

Bez obzira na određene razlike koje su postojale u provođenju industrijskih politika istočnoazijskih zemalja, postoje još neke zajedničke karakteristike. U različitom opsegu vlade tih zemalja preuzele su vodstvo u procesu strukturne transformacije tih zemalja. One su identificirale i potpomagale one sektore u kojima su predviđale najveći potencijal rasta i tamo gdje su očekivale znatne efekte prelijevanja u druge sektore (spill - over effects). Vlade istočnoazijskih zemalja imale su jak utjecaj na poticanje procesa industrijalizacije četirima osnovnim kanalima: trgovinska politika, konkurencijska politika, intervencije financijskog sektora i konačno preko državnih poduzeća. U tablici 3 prikazan je pristup istočnoazijskih NIE industrijskoj politici.

Tablica 3:

PRISTUP ISTOČNO AZIJSKIH NIE INDUSTRIJSKOJ POLITICI

Osnove	Državna intervencija
◆ Makroekonomska stabilnost	◆ trgovinska politika - prilagođivanje međunarodne konkurencije - poticanje izvoza
◆ Selektivna otvorenost	◆ intervencije financijskog sektora - alokacija kredita - regulacija banaka i nadzor - ograničenja kapitalnog računa
◆ Investiranje u ljudski kapital	◆ konkurencijska politika - zaštita ekonomija obujma ◆ djelovanje državnih poduzeća

Izvor: Izmijenjeno i nadopunjeno prema Walsler, 1999., str. 134.

Industrijska politika u zemljama u tranziciji

Nakon raspada socijalističkog društvenog sustava u istočnoj Europi i nakon početka procesa tranzicije, sve novonastale države, tzv. zemlje u tranziciji, imaju samo jedan cilj, a to je što brže priključenje Europskoj uniji. Da bi to postigle, moraju udovoljiti kriterijima pristupa. Industrijska politika Europske unije služi

vladama zemalja središnje i istočne Europe za oblikovanje njihovih strategija industrijske politike. Tako je Europska unija još godine 1989. pokrenula niz programa za pružanje pomoći zemljama u tranziciji. Ta se inicijativa u kratkom vremenu razvila u najveći jedinstveni izvor financiranja transfera know - howa zemljama središnje i istočne Europe. Pristup Europskoj uniji postao je osnovni zadatak razvojnih strategija zemalja središnje i istočne Europe.

Kao posljedica težnje približavanju Europskoj uniji, bivše socijalističke zemlje nastoje što je moguće više približiti svoje ekonomske politike politici EU. Tako se i u industrijskoj politici prihvaćaju pristupi po uzoru na EU, što ima za posljedicu prihvaćanje sve većeg broja horizontalnih mjera industrijske politike. No, pritom je važno napomenuti da današnji pristup industrijskoj politici Unije ima svoje korijene u zapadnom europskom povijesnom iskustvu i oblikovan je prema specifičnim potrebama zemalja EU. Zbog povijesne pozadine bivših socijalističkih zemalja lako se može očekivati da je njima potrebna potpuno drugačija industrijska politika. Stoga bi valjalo odbaciti sveopće prihvaćanje općeg koncepta europske industrijske politike koji ne obuhvaća specifične probleme zemalja u tranziciji. Tranzicijske bi zemlje morale preuzeti opći koncept industrijske politike, koji se zasniva na konkurentnosti i inovativnosti industrijskih sektora i pritom razviti svoj vlastiti okvir industrijske politike.

U svom pristupu industrijskoj politici Komisija Europske unije predlaže zemljama u tranziciji nekoliko općih prioriteta: stabilno makroekonomsko okruženje, razvoj konkurencijske politike, poticanje malog i srednjeg poduzetništva, politika obrazovanja i zapošljavanja i infrastrukturna politika.

Samo uz postojanje tih preduvjeta moguće je razvijati uspješnu industrijsku politiku. Pritom se ne smiju zaboraviti određene smjernice razvitka industrijske politike istočnoazijskih NIE. Uspjeh istočnoazijskih NIE ukazuje da je za dostizanje naprednih industrijskih ekonomija potrebna fleksibilna i praktična industrijska politika. To je osobito značajno za istočnoeuropske tranzicijske zemlje, koje se suočavaju s novim i povijesnim izazovima. Na osnovi uvida u industrijsku politiku istočnoazijskih NIE može se zaključiti da se uspješna industrijska politika mora zasnivati na tri osnovna stupa: održavanje makroekonomske stabilnosti, otvorenost ekonomije i investiranje u ljudski kapital.

U okviru industrijske politike istočnoazijskih NIE osobito se ističe njihova nacionalna kultura učenja. Istočnoazijske vlade bile su uvijek sklone učiti od onih koji su bolji. Tako su pažljivo analizirale, preuzimale i prilagođivale politiku naprednih ekonomija, koja se već pokazala uspješnom. Proučavajući tržišta na kojem su drugi uspješni i kopirajući njihovu politiku do minucioznih detalja. Upravo se iz navedenoga može izvesti pouka za istočnoeuropske tranzicijske zemlje. Potrebno je otvoriti se prema stranim tržištima i učiti od drugih koji su uspješniji, jer to je jedini način za brzo dostizanje naprednih industrijskih ekonomija. Na taj se način

poboljšava obrazovanje domaćih kadrova, a upravo politika obrazovanja mora biti osnovica industrijske politike tranzicijskih zemalja. Otvorenost istočnoazijskih NIE upućuje na to da je za zemlje u tranziciji veoma važna izvozna orijentacija na visoko razvijena svjetska tržišta. Samo na taj način industrijska proizvodnja istočnoeuropskih zemalja može postati efikasna i konkurentna.

Na kraju je važno istaknuti da i iskustva Europske unije i iskustva istočnoazijskih NIE ističu važnost efikasnih institucija u kreiranju industrijske politike. Riječ je o uspostavljanju jedne ili dvije državne agencije koje su odgovorne za oblikovanje i provođenje industrijske politike. To mogu biti i određena ministarstva, ali je pritom važno da ona zapošljavaju visokoobrazovane i stručne kadrove, koji su politički neutralni

Zaključna razmatranja

U ovom se radu ističe značaj i funkcija industrijske politike u okviru ekonomske politike. Tako se zaključuje kako industrijska politika mora pridonijeti općem ekonomskom rastu, financijskoj stabilnosti, poboljšanju platne bilance, punoj zaposlenosti i općenito poboljšanju životnih uvjeta. Pritom su za uspostavljanje i provođenje ciljeva industrijske politike važni koordinacija i uključivanje velikog broja različitih institucija i organizacija i optimalno uspostavljanje svih mjera ekonomske politike.

Provođenje industrijske politike posebno je važno zato što nije riječ o kratko-ročnoj aktivnosti, već je riječ o dugoročnom procesu koji utječe na oblikovanje cjelokupne ekonomske politike nekog gospodarstva.

U prethodnom je desetljeću u Europskoj uniji počelo prevladavati mišljenje prema kojem se industrijska politika ne smije miješati u tržišne procese. Poučene vlastitim iskustvima i neuspjesima ciljne industrijske politike, koja je u pravilu bila usmjerena na industrijske grane u zalazu, a ne u grane koje su se našle u kratko-ročnim problemima, zemlje članice EU smanjuju iznose državne potpore pojedinim granama i polako napuštaju takvo podupiranje industrije. Naime, praksa je pokazala da ciljana industrijska politika uglavnom doživljava neuspjeh ili daje učinke na veoma kratak rok. Stoga se u EU sve više primjenjuju načela o horizontalnim mjerama industrijske politike, kojima se podupire razvitak ključnih inputa proizvodnog procesa (rada, kapitala, infrastrukture, znanosti, tehnologije, poduzetništva). Tim se horizontalnim mjerama želi ostvariti porast konkurentnosti zasnovan na novom znanju i na novim tehnologijama i proizvodima.

Na osnovi analize uspješno provedenog industrijskog razvitka u zemljama Europske unije i istočnoazijskih NIE u ovom se radu donose pouke za razvitak industrijske politike u okviru uspješne ekonomske politike istočnoeuropskih

tranzicijskih zemalja. To ne znači da one mogu u potpunosti preuzeti njihove politike, jer se te zemlje razlikuju veličinom, povijesnim iskustvom, kulturnim naslijeđem i političkim režimima, no svako je iskustvo veoma značajno, a posebno ono koje je uspješno.

LITERATURA:

1. *Atkinson, B., Baker, P., Milward, B.*: "Economic Policy", First Published; Macmillan Press Ltd., Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London, 1996.
2. *Bamber, G. J., Lansbury, R. D.*: "International and Comparative Industrial Relations - A Study of Industrialised Market Economies", Second Edition; International Thompson Business Press; An International Thompson Publishing Company, 1997.
3. *Blanchard, O.*: "Macroeconomics", Second Edition, Prentice Hall International, Inc., 2000.
4. *Bollino, A. C.*: "Industrial Policy: A Review of European Approaches", u Adams - Klein (1985).
5. Commission of the European Communities "Industrial policy in an Open and Competitive Environment - Guidelines for a Community Approach", Brussels, 1991.
6. Commission of the European Communities: COM (98) 417, "Sixth Survey on State Aid in the European Union in the manufacturing and certain other sectors", Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1998.
7. *Crkvenac, M.*: "Ekonomska politika - s elementima hrvatskog gospodarstva", Zagreb, Informator, 1997.
8. *Družić, I.*: "Makroekonomska ograničenja tranzicijske strategije", Ekonomski pregled, 51, br. 7-8, str. 613-632.
9. EBRD: "Transition Report Update", April, 1997., London, EBRD.
10. *Ferguson, P. R., Ferguson, G. J.*: "Industrial Economics - Issues and Perspectives", Second Edition; The Macmillan Press Ltd. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London, 1994.
11. *OECD*: "Review of Industry and Industrial Policy in Hungary", Paris, OECD, CCET, 1995.
12. Svjetska banka: "The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy", New York and Oxford: Oxford University Press, 1993.
13. *Walser, C. D.*: "Industrial Policy in the Process of Transition", (Dissertation Nr. 2208), Verlag Paul Haupt Bern, Stuttgart, Wien, 1999.
14. *Weidenfeld, W., Wessels, W.*: "Europe from A to Z - Guide to European Integration", European Commission, European Documentation, Luxembourg, 1997.

INDUSTRIAL POLICY AS THE COMPONENT OF ECONOMIC POLICY

Summary

The purpose of this article is an attempt to place industrial policy into the frame of economic theory and its application in market and transitional economies. The authoress analyzes and defines the position of industrial policy within entire economic policy and points out the importance of measures and instruments of industrial policy in particular countries.

First, the authoress studies industrial policy of the European Union which is remarkably important for all countries in transition which expect valid membership in the Union. A special significance in the article is given to the analysis of industrial policy of East-Asian countries, the example of which should help East-European transitional countries in creation of successful economic and industrial policy.

Conclusions of the authoress's research based on critical query of industrial development and progress in highly industrialized countries relate to measures and recommendations of efficient industrial policy.